

1. Бонч-Осмаловский Г. Крымские татары: Этнографический очерк // Путеводитель по Крыму. Симферополь, 1925. — С. 50–71.
2. Гордлевский В. Избранные сочинения. — М., 1968. — Т. 4. — С. 96.
3. Дьяченко П. Свадебные обряды крымских татар // Таврические ведомости. — 1848. — № 24. — Отд. 2. — С. 103–106.
4. Домбровский Ф. Татарская свадьба // Одесский вестник. — 1847. — № 27. — 2 апреля.
5. Каралезли Х. Старинный обычай татарского зурчания и свадьбы в деревнях: Дерекой, Ай-Василь и Аутка Ялтинского района. Забвению не подлежит... (Из истории крымскотатарской государственности и Крыма). Научно-популярные очерки. — Казань, 1992. — С. 255.
6. Кондараки В. Универсальное описание Крыма. — С.Пб., 1875. — Ч. № 11. — С. 25.
7. Сумарокова. — С.Пб., 1805. — Ч. 1. — С. 149–156.
8. Шерфединов Я. Звучи, Хайтарма. — Ташкент, 1990. — С. 181.

The author of the article describes symbolic possibilities of the Crimean Tatar costume and its elements on various stages of wedding rite.

ДЕКОРАТИВНА ЗБРОЯ НА ГУЦУЛЬЩИНІ У ХVІІІ–ХІХ СТ. (історія, типологія)

Наталія ДЯДЮХ-БОГАТЬКО

Один із засновників естетики, Баумгартен, визначав красу як «чуттєву досконалість» [2; 3]. Звісно, досконалість є поняттям відносним, витвором нашого розуму. Але нагадаємо, представник точної науки — знаменитий французький математик і філософ Паскаль — вказував на існування невимовного закону приємного й прекрасного, який відображає відношення між нами і річчю, що нам подобається [2; 5]. Саме таким об'єктом нашого зацікавлення і захоплення стали предмети зброярства.

Відповідно до звичаїв багатьох народів світу для мужнього чоловіка-героя вірний кінь і його зброя є невідступними товаришами. Так і на Гуцульщині, де архаїчні звичаї і традиції побутують і нині, ознакою гідності кожного гуцула є кінь у стайні і зброя в хаті. Величезна увага до зброї в цьому регіоні набула самобутнього звучання й пошанівку і втілилася, зокрема, в її специфічному декоруванні.

Варто нагадати, що виробництво вогнепальної зброї на Гуцульщині ніколи не було легальним, і тому вивчення народного зброярства завше наштовхувало на небезпеку як дослідників, так і майстрів. Тому й досі різноманітні публікації з цього питання розпорошені й не-систематизовані, а самі предмети дуже часто

анонімні, що створює значні труднощі для сучасного дослідника.

У мандрівних замальовках чи краєзнавчих описах ХVІІ–ХVІІІ ст. знаходимо дані, що стосуються території Українських Карпат (П. Алепський, Г.-Л. де Боплан, У. фон Вердум, Ю. Юст, Б. Гакке, К. Мілевський). Деякі згадки про зброю гуцулів можна знайти в роботах учених «Руської Трійці», які багато зробили для вивчення етнографічної культури Карпат та, зокрема, Гуцульщини [2, 4]. Побіжно звертали увагу на зброю як атрибут одягу й зовнішності такі вчені й письменники, як О. Федькович, І. Крип'якевич, І. Франко, С. Вінценз, Т. Курило, В. Поль, Ю. Коженковський, Ю. Подлуський [8, 9, 13, 19, 20, 23, 24, 26].

Першою спробою наукового вивчення зброї в Українських Карпатах є праця В. Шухевича «Гуцульщина» (1899–1908). У другому томі цієї монографії, в розділі «Стрілецтво», автор описує основні, знайдені ним, екземпляри рушниць, ножів, їхні конструктивні частини за гуцульською термінологією, наводить приклади обрядової магії при полюванні, описує також найпоширеніші пастки на звірів [21, 24]. Про специфіку металевих виробів Карпат ідеться

у працях П. Жолтовського [6], Л. Сухої [17], М. Станкевича [16, 413–427], котрі розглядають системи та техніки декорування зброї в контексті інших предметів, не беручи до уваги конструктивних особливостей, що мають певний вплив на розміщення структури декору.

Зброя на Гуцульщині відігравала роль не лише знаряддя нападу та захисту, як буває зазвичай, а й обов'язкового елемента костюма, хатнього інтер'єру, атрибута аркана (гуцульського народного танцю) та символу доблесті й заможності господаря.

Карпатські майстри виготовляли зброю високоєфективну, пристосовану до використання в гірських районах, надійну, доступну, універсальну, придатну як для полювання, так і для самозахисту, просту конструктивно і зручну. Хоча ця зброя була виготовлена далеко від центрів зброярства [17; 17] (великих міст, цехів, пізніше мануфактур) і поступалася в ефективності перед кращими бойовими і мисливськими зразками того часу, вона задовольняла вимоги горян і проіснувала в незмінному вигляді понад два століття — з середини XVIII до початку XX ст. [11; Експ. № ЕП 40951 — ЕП 41004].

Гуцульська зброя, з огляду на низку історичних причин, явище рідкісне. Нині, скажімо, збереглося лише близько 100 екземплярів крісів, які, в основному, містяться в музеях Львова, Коломиї, Косова [7]. Якщо розглядати гуцульські кріси у контексті рушниць світу, то належить відмітити характерний, аркербузного типу приклад, облежене дуло та специфічний декор. Ці рушниці становлять значний інтерес для історії як з мистецького, так і з технічного погляду, привносячи яскравий відбиток етнографічної культури. «...Бачимо на усіх гуцульських виробках, чи вони примітні, чи артистичні, заховані старі звичаї місцевої традиції, які власне витворили в Гуцульщині спеціальний домашній промисел через що його виробки, зв'язані тісно з ношею та звичаями Гуцулів, не тільки відповідають вповні місцевим обставинам і потребам, зло над то, носять на собі національні прикмети» [22; т. 2, 241].

Гуцульську зброю виготовляли не професійні майстри, а народні умільці, які робили її шведським декоративно-прикладного мистецтва: «Опріч крісів мають Гуцули премного кремневих і капсулевих пістолят, також виробу власного; у них цівки часто мосяжні і ложа незвичайно писані» [там само, 229], — писав Пухевич. Давид Гоberman у своїй роботі так відзначив майстерність гуцульських зброярів: «Кращими майстрами були зброярі. Ці універсали, що поєднали артистизм коваля, мосяжника і різьбяр, уміли виготовити не тільки металеві частини кремінних рушниць і пістолетів, покриті прикрасами, але і дерев'яні ложа до них» [3; 40].

Кращі гуцульські майстри працювали над виготовленням і оздобленням зброї. Так, Юрій Шкрібляк, майстер, який здобув світову славу як різьбяр по дереву, оздоблював також і зброю: «Ще юнаком Юрій Шкрібляк засвоїв досить складні за технічними вимогами і не менш досконалі художні засоби різьби по дереву. В цей час він уже сам виконував дерев'яні ложа до рушниць та пістолетів...» [15, 10].

Усі гуцульські кріси оснащені п'ятигранним прикладом аркербузного типу, який буває і більш досконалої форми: чіткіше виражені грані, «щока» із фігурним закінчення, часто багато оздоблений [10; 018866/2, 018896/1, 018896/2].

З правого боку ложа всі гуцульські кріси мають видовбаний прямокутний сховок на кулі, який закривається клиноподібною покривкою на двох латунних або мідних накладках [10; 018866/4, 018896/5, 018896/26]. У цьому сховку, окрім куль, часто зберігались і обереги, наприклад, в одному з крісів з колекції Львівського музею етнографії та народного промислу науковці знайшли шкіру гадюки [11; № ЕП 40990].

Сховків такого типу в ложах аркебузів і мушкетів не було [18; 14–18]. Отож, маємо підставу стверджувати, що це винахід карпатських зброярів.

Про поширення вогнепальної зброї в Карпатах можемо довідатися з опису озброєння

опришків у середині XVII ст. «Зброярі мали: фузії на кремій, бандолети, пістолети. ...Порох вони тримали у рогах» [9; 3]. Подібні приклади наводить у своєму дослідженні В. Грабовецький: «За допомогою рушниць та іншої вогнепальної зброї селянсько-опришківський загін здобув у 1648 р. Новотанецький замок у Саноцькій змлі» [3; 33]. Опришківсько-селянський загін у 1698 р. в наступі на Косів був озброєний довгими та короткими рушницями й іншою зброєю.

Ось як описує В. Шухевич гуцульську ударно-кремінну зброю і її виробництво: «Дерев'яну лож, незвичайно примітивну, виробляє собі стрілець сам, а слюсар доробляє до неї цівку, замок. ...Усі давніші пушки роблені були на замок кремневий, відси й назва такої пушки — кріс (кріси, від кресати вогонь), або пушка кремнева — від кременя, який креше вогонь...». Тут же описує В. Шухевич і замок, спосіб його дії, подає діалектні назви деталей: «У кременевій пушці кремій закручений у вилицях; як спустяться вилиці, то кремій б'є у крицеве огниво, а з сего паде ватра у каганець, де запалює порох» [22; т. 2, 229].

Ложа крісів були зроблені гуцульськими майстрами з використанням місцевої орнаментики та оздоб. Кріси відображають і стильові загальноєвропейські впливи на гуцульське мистецтво.

Всі кріси виготовлялися з індивідуальним урахуванням кожного замовника, про що свідчить навіть різний розмір предметів. Впадає в око неабияка майстерність народних майстрів, зокрема, те, що практично всі зразки відзначаються точним інженерним розрахунком складових частин відносно довжини дула, калібру й ваги. Це значно покращувало тактико-технічні характеристики крісів та дозволяло без важких фізичних зусиль здійснювати влучну стрільбу.

У Карпатах, як довідуємося із записів старости Путивльського повіту, кожен підданий Русько-Кипполунгської округи мав кілька пістолетів [3; 48]. На основі історичної хронології кремійно-ударних і капсульних пістолів та досліджень, проведених у фондах Львівського іс-

торичного музею, очевидним став факт, що на Гуцульщині більш давніми є кремійно-ударні конструкції, які датуються XVIII — першою половиною XIX ст. З другої половини XIX ст. вже трапляються й капсульні — досконалі пістолети.

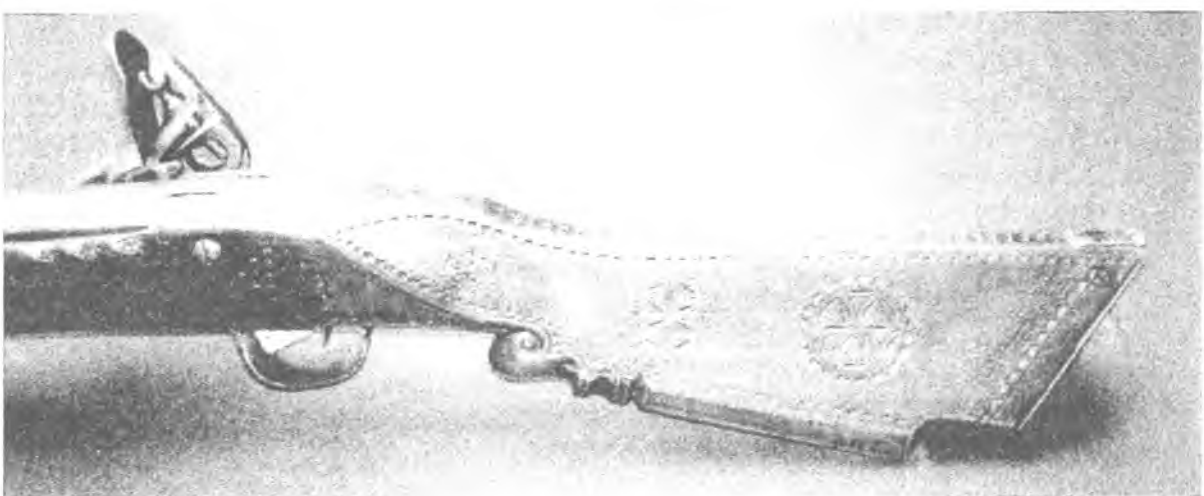
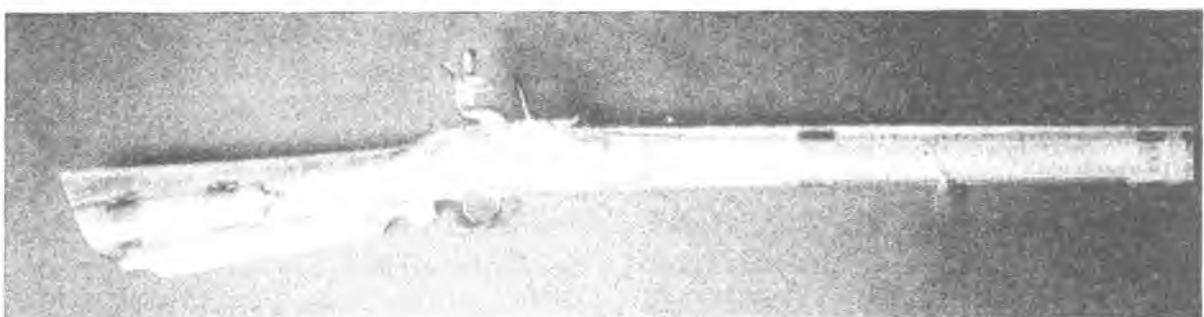
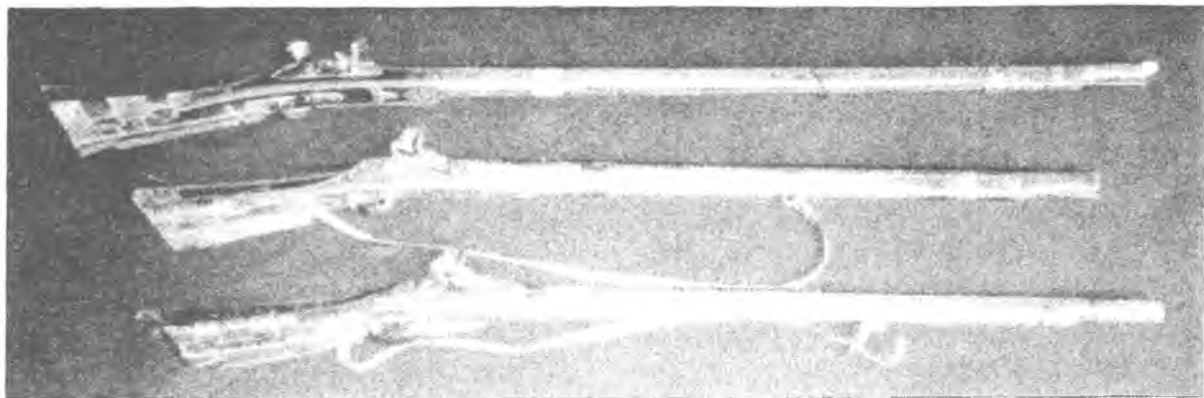
Основною відмінністю між цими двома видами є те, що більшість стволів у кремійно-ударних пістолетів були залізні, як правило, запозичені з бойових варіантів. А вже у капсульних — натрапляємо на стволи місцевої роботи з латуні й бронзи, надзвичайно розкішно декоровані; вони переважно, є салютними варіантами. Адже при закладенні більш потужного бойового заряду можливе руйнування самої конструкції.

«Пістолят уживали Гуцули давніше для окраси, закладаючи їх не раз по кілька за широкий ремінь; стріляють з пістолят порохом в часі церковних свят, при весіллях, в часі полонинського ходу й іншої нагоди» [22; т. 2, 231].

Відомі нам гуцульські пістолети навіть у кінці XIX ст. були дульнозарядні й мали при собі шомполи для набивання заряду [7; № ЕП 40965, ЕП 40983, ЕП 41001]. Гуцули носили дві порохівниці, які виготовляли та майстерно оздоблювали народні умільці. «Через рамена перекладає гуцул перехресниці, порошниці (кубок і рожок)» [22; т. 1, 126]. «До кременевих пушок треба було двоякого пороху, дрібненького до підсіпки у комин і грубого у цівку до стріляння; на переховок дрібного пороху служив кубок на грубший рожок» [22; т. 2, 231], — описує В. Шухевич у кінці XIX ст.

Дульнозарядна зброя у гуцулів збереглася навіть у першій третині XX ст. Як описує Ю. Подлуський: «За чересом носять у свята пістолі, ніж і порошницю» [13; 6]. Як відомо, для гуцульських виробів характерний геометричний орнамент. Він складається переважно з простих елементів — трикутників, квадратів, ромбів та ін. Розміщення орнаменту завжди відповідає властивостям матеріалу та підпорядковується формі й конструкції предмета.

Як свідчать джерела, холодна зброя була поширенішою за вогнепальну через її більшу

доступність. «Якщо рушниці й пістолети були доступні не кожному, то рідкий гуцул не мав холодної зброї, сокирки з довгим руків'ям, що служила одночасно і тростиною для опори в дорозі. Згодом сокирка, прикрашена гравіруванням, а по дереву — різьбленням візерунковою бляхою, перетворилася в атрибут святкового костюма. Цьому предмету близьким є келеф — чоловіча тростина з завитком...» [3; 40]. Оздоблення цієї зброї, без сумніву, є демонстрацією високого рівня народних май-

Зразки декоративної зброї на Гуцульщині

стрів, їхнього чуття і вміння вирішувати складні декоративні проблеми незалежно від форми та структури предмета.

Особливістю усієї карпатської зброї є її висока універсальність, простота, а також стабільність принципів і форм. Тому вона була майже однакою на всій території Українських Карпат.

В історії людства не важко зауважити надзвичайну різноманітність холодної зброї, яку, втім, часто можна віднести до одного виду. В

силу історичних, географічних та інших причин такі витвори сильно відрізняються своїми специфічними конструктивними та технічними особливостями, а також бойовими прийомами використання. Скажімо, *топірець*, який побутує лише в Карпатах. Ось що пише про *топірець* дослідник К. Асмолов, який називає його за чеський манер «валашкою»: «Цікавий тип сокири склався в Чехії і Карпатах. Називався він валашка, мав дуже невелике лезо і мініатюрний обух, служив як сокирою, так і тростиною. Цією сокирою можна маніпулювати майже як ципком. Валашка була і зброєю місцевих розбійників, і, як у інших регіонах, символом достатку та багатства. Такі сокири звичайно декорувалися, прикрашалися різьбленням і дорогоцінними металами» [1; 142]. В українських Карпатах *валашку* називали *топорець* або *бартка*.

Відомий в Карпатах і *келеф*, що після втрати свого прямого призначення — пробивати захисні обладунки, використовувався як частина народного святкового костюма чи просто як палиця для опертя при ходьбі до ХХ ст. включно [11; № ЕП 18175].

Як зазначалося, одним із найпоширеніших видів холодної зброї в Карпатах була сокира — *топірець*, що належить до групи древкових. Особливістю зброї цієї групи є те, що бойова частина винесена в сторону від вертикальної осі й має лезову заточку. В підгрупі древкових сокир лезо паралельне древку й основний напрямок удару — прямолінійний. Сокиру можна вважати головним суперником меча на території Європи. Виготовити сокиру було набагато простіше, ніж меч і, крім того, вона була багатофункціональною, що особливо важливо для населення Карпат. Залежно від форми леза сокири поділяються на декілька груп. Трапляються, наприклад, *топірці*, форма леза яких вказує на проміжне становище між сокирами, *секирами* та *бердишами*. Карпатські *топірці*, в основному, є односторонніми й мають чітко виражений обух, який виступає. У деяких екземплярах є латунна прокладка, що повинні носити лише декоративний характер, але,

як свідчить порівняльний матеріал, раніше на її місці міг бути шип або виступ [1; 140].

До іншого виду холодної древкової зброї, яка побутувала в Карпатах одночасно з *топірцями* і була досить поширеною, належить *чекан*, або *келеф*. У гуцулів він мав назву *келеф*, хоча Т. Курилло, описуючи зброю «збойників», уживає слово *чекан* [9; 3]. Келеф мав вигляд молотка з вигнутим або загостреним кінцем, насадженим на дерев'яний держак. Ні панцир, ні шолом не витримували концентрованого удару цієї непоказної зброї [12; 4].

Келеф, як бойова зброя, виконував свою основну функцію — пробивати обладунок — десь до кінця ХVІІ ст. — сер. ХVІІІ ст. З часом він утратив своє пряме призначення і зберігався на території Карпат для самозахисту та, передусім, як декоративний елемент народного костюма. Втім, при безпосередньому зверненні до аналізу представлених у музеях зразків карпатських келефів, відкрився надзвичайно цікавий факт, який змусив детальніше розглянути класифікацію і різновиди келефів, наведені у книзі К. Асмолова [1, 76–80]. Серед карпатських келефів можна чітко розмежувати дві групи. Перша, більш поширена, мала, ударну частину, яка раніше, очевидно, виконувала функцію «пташиного дзьоба», а згодом перетворилась у масивний завиток. Другу групу келефів вважаємо характерною виключно для Карпат. Основною особливістю цього різновиду є не лише ударна частина — молоток, але й друга складова, що нагадує своєю формою секиру. Ця частина з часом трансформувалась у загнуту деталь з трикутною діркою посередині [11; № 18172]. Згадок у науковій літературі про келеф, який би суміщався із секирою, ми не знаходимо. Очевидно, цей різновид зброї був характерний лише для карпатського регіону і ще не описаний науковою літературою.

Значне місце в арсеналі холодної зброї займає клинкова. Її особливістю є наявність леза, що становить поздовжню вісь, яка за довжиною перевершує руків'я. Власне лезо і є основною бойовою частиною зброї, і ним можна виконувати, в тій чи іншій мірі, всі типи ударів.

Ознаками клинкової зброї є менша вага, відносна багатопрофільність. Так, наприклад, ніж міг використовуватися для полювання, служити для розчленування туш, бути кухонним та шевським знаряддям [1; 169]. Карпатську клинкову зброю можна віднести до типу ножів за такими ознаками: відносно короткий клинок, наявність заточки, а також пряма або трошки вигнута форма леза. Досліджені нами карпатські ножі не мали гарди і були, досить широкими. Не відмічено в гуцульських ножах жолобів та дірок, для більшого виходу крові при пораненні. Більшість представлених зразків наближається своєю формою та розмірами до ножа, який В. Попенко класифікує як класичний зразок *фінки* [14; 92].

Ножі, досліджені нами, мають масивне руків'я, завжди вужче лезо, прикрашене в багатьох випадках витим орнаментом та інкрустацією. Руків'я могло бути дерев'яне, кістяне та латунне, оригінальної форми, а лезо ножа зазвичай сталеве, іноді орнаментоване. Подекуди візерунок наносився на обух ножа і являв собою виті лінії, що перехрещувались, утворюючи ромби та «драбинку». Наявність заточки, яку відмічаємо у досліджених зразках, дає підстави сказати, що ці ножі виконували функцію бойових, оскільки для господарських потреб півторастороння заточка була непотрібна. Вона давала можливість здійснювати розпірні удари знизу вгору. При такому застосуванні ножа загострена частина зворотної сторони клинка плавно звужувалася в сторону до леза. Кінчик гуцульських ножів нагадує за формою плавець акули або мордочку лисиці, як і в класичних європейських фінок. При зворотному хваті руків'я можна було наносити удари зверху вниз. Гострий кінчик ножів давав можливість здійснювати і колючі, прямі удари. Широке плавне заокруглення леза дозволяло робити глибокі довгі порізи, які повільно загоювались і призводили до великої втрати крові.

З упевненістю можемо говорити про зброярство як синтетичне явище в декоративно-ужитковому мистецтві Гуцульщини, що виражається у поєднанні: різьбярства, сніцарства,

мосяжництва, слюсарства, обробки шкіри та кістки й інших видів народного промислу, які гармонійно використовуються в ансамблі гуцульської зброї.

На основі об'єднання різних технік і прийомів обробки металу та дерева витворився тип виробів, які становлять єдине художнє явище. Складний, насичений образ народної зброї народжений своєрідністю технологій, що уможливає різноманітність інтерпретацій і надзвичайне багатство фактурних та просторових рішень.

Усі предмети гуцульської зброї були не лише конструктивно індивідуальними, а кожний із них ніс у собі традиційність декору, семантичне навантаження, творчу імпровізацію народного майстра.

Порівняльний аналіз з іншими етнографічними регіонами України, народним мистецтвом та цеховим ремеслом європейських країн засвідчує художню унікальність гуцульської зброї початку ХХ ст. як явища в українському мистецтві.

1. Асмолов К. История холодного оружия. Восток и Запад. — М., 1993.
2. Вагилевич И. Гуцулы, карпатские горцы // Сын Отечества. — 1842. — С. 1–31.
3. Гоберман Д. Искусство гуцулов. — М., 1980.
4. Головацький Я. Народные песни Галицкой и Угорской Руси // Думы и думки. — М., 1870. — Ч. 1. — С. 685–712.
5. Грабовецький В. Селянський рух на Буковині в 40 х роках ХІХ ст. — К., 1966.
6. Жолтовський П. Художнє литво на Західних землях України в ХVІІ–ХІХ століттях. — К., 1959.
7. Коломийський музей народного мистецтва Гуцульщини. Альбом. — К., 1991.
8. Крип'якевич І. З історії Гуцульщини // Літературно-науковий вісник. 1923. — Т. 80. — Кн. 7. — С. 238–244.
9. Курилло Т. Збройництво на Лемковській Русі в ХVІІ–ХVІІІ веках. Істор. замітки. — Перемишль. Б. р.
10. Львівський історичний музей. Фонд зброї.
11. Львівський музей етнографії та народного промислу. Фонд металу.
12. Музей «Арсенал» у Львові. Альбом. — М., 1990.
13. Подульський Ю. Гуцульщина. — Перемишль, 1938.
14. Попенко В. Холодное оружие Востока и Запада. — М., 1992.

15. Соломченко О. Гуцульське народне мистецтво і його майстри. — К., 1959.
16. Станкевич М. Українське художнє дерево. — Л., 2002.
17. Суха Л. Художні металеві вироби українців Східних Карпат др. пол. XIX–XX ст. — К., 1959.
18. Федоров В. Еволюція стрелкового озружя. — М., 1938. — Ч. 1.
19. Федькович О. Довбуш. Трагедія в п'яти діях. — Л., 1876. — С. 3–4.
20. Франко І. Лук'ян Кобилиця. Епізод з історії Гуцульщини. ЗНТШ. — Л., 1902. — Т. 49. — С. 1–48.
21. Шербюльє В. Искусство и природа: Пер. с франц. — С.Пб., 1894.
22. Шухевич В. Гуцульщина: В 2 т. — Л., 1899–1908.
23. Korzeniowski J. O Huculach. — Lwów, 1899.
24. Pol W. Obrazy z życia i z natury. — Kraków, 1869. — Т. 1.
25. Szuchiewicz W. Huculszczyzna. — Kraków, 1902. — Т. 1–2.
26. Wincenz S. Na wysokiej połoninie. — Warszawa, 1936.

Decorative features of functional arms group are being demonstrated within chronological and regional boundaries. The technological cycles of arms production, decoration and ritual use in the context of traditional culture of Hutsul regions are examined.

Михайло СТЕПАНЕНКО

Понад 350 років тому з уст молодї української дівчини полетїла в світ тиха журлива пісня «Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці». Цю пісню люблять і співають до сьогодні, вона існує в записах фольклористів, обробках композиторів, перекладах на німецьку, чеську, французьку, польську, англійську мови.

Вічна тема кохання, зради і помсти хвилює й бентежить наші душі, як хвилювала душі наших далеких предків століття тому. Чарівна мелодія і високе поетичне слово огортають слухача смутком і співчуттям до бідного Гриця і до дівчини, яка його згубила, жалем за скороминущїстю й трагічнїстю такого короткого й такого солодкого людського життя.

Слід додати, що жодна з пісень не мала такого впливу на українську літературу, як ця. Сюжет «Гриця» став основою для творів Л. Боровиковського («Чарівниця»), С. Руданського («Розмай»), М. Старицького («Ой не ходи, Грицю»), О. Кобилянської («У неділю рано зілля копала»), І. Микитенка («Маруся Чурай»), І. Сенченка («Ой не ходи, Грицю, та на вечорниці»), Л. Костенка («Маруся Чурай») та багатьох інших авторів.

А чи існувала реальна Маруся, чи існував Гриць? Чи не є вся ця історія фантомом, витвором народної уяви, доповненим фантазією і талантом видатних літераторів?

КОЛО МАРУСИ ЧУРАЙ

Перша романтизована біографія Марусі Чурай була створена відомим російським драматургом Олександром Шаховським (1777–1846). У виданому 1839 року збірнику «Сто русских литераторов» було надруковано його історичну повість «Маруся, малороссийская Сафо». За О. Шаховським, Маруся Чурай народилася в 1625 році, її батько — козацький урядник Гордій Чурай — як один з провідників антипольського повстання 1637 р., був страчений у Варшаві.

Маруся залишилася сиротою і разом з матір'ю Горпиною Чурай жила в Полтаві. Саме в Полтаві розкрився її дар поета-піснетворця.

Маруся була надзвичайно музикальною і володіла рідкісної краси голосом. Вона імпровізувала як слова, так і мелодії до своїх пісень, які за короткий час заспівала вся Україна. Особисте життя Марусі не склалося. У неї був закоханий значковий товариш козак Іскра, але Маруся полюбила свого молочного брата, теж козака Полтавського полку Грицька Бобренка. Це кохання закінчилося трагічно. Мати Гриця мріяла оженити свого сина на дочці впливового і заможного осавула Федора Вешняка. Незважаючи на палку любов Гриця і Марусі Гриць підкорився волі матері й оженився на Галі Вешняк. Маруся намагалася покінчити життя самогубством, але її врятували. Після цього